

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА ПРОФЕСІЙНОГО ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Роман Миколайович БОЙКО,

*аспірант відділу аспірантури
(ад'юнктури) і докторантури,
Харківський національний
університет внутрішніх справ*

Сучасні трансформації системи публічного управління зумовлюють перегляд традиційних уявлень про суб'єктів адміністративно-правового регулювання. Поряд із класичними органами державної влади дедалі більшого значення набувають недержавні інституції, що виконують публічно значущі функції. У зв'язку із цим адвокатське самоврядування доцільно розглядати не лише як форму професійної організації адвокатури, а й як особливий різновид професійного публічного адміністрування.

Традиційно адвокатське самоврядування у вітчизняній науці розглядалося крізь призму корпоративної автономії, саморегулювання професійної спільноти та інституту громадянського суспільства. Водночас такий підхід не дає змоги повною мірою пояснити владно-організаційний характер діяльності його органів, які приймають обов'язкові для адвокатів рішення, здійснюють дисциплінарну юрисдикцію, формують професійні стандарти та забезпечують функціонування системи доступу до правничої допомоги.

Публічно-правову складову адвокатури переконливо обґрунтовує Н. Бакаянова, яка розглядає адвокатуру не як звичайне професійне об'єднання, а як правовий інститут, діяльність якого спрямована на забезпечення реалізації права особи на правничу допомогу [1]. Такий підхід дає змогу трактувати адвокатуру як елемент інституційного механізму функціонування правосуддя суб'єкта суспільно значущої діяльності. З такого погляду адвокатське самоврядування виступає організаційною формою реалізації зазначеної публічної функції.

Адміністративно-правовий погляд дослідження органів адвокатського самоврядування зазначено у працях В. Гвоздія, який обґрунтовує їх статус як суб'єктів адміністративного права [2]. Науковець підкреслює, що рішення зазначених органів мають владно-організаційний характер, а їхня діяльність здійснюється в межах процедур, характерних для адміністративно-правового регулювання. Це свідчить про наявність у діяльності самоврядних інституцій управлінського впливу, який не є державним за суб'єктом, але має публічно-правову природу за змістом.

Теоретичне підґрунтя для такого підходу формують положення адміністративно-правової доктрини щодо змісту публічного

адміністрування. Зокрема, М. Біхар визначає публічне адміністрування як регламентовану нормами адміністративного права владно-розпорядчу діяльність органів і посадових осіб, спрямовану на формування оптимальної організаційної структури, удосконалення внутрішніх управлінських процедур та зовнішніх зв'язків з метою мінімізації негативних впливів у відповідній сфері управління. Науковець підкреслює, що саме норми адміністративного права становлять основу публічного адміністрування, оскільки визначають статус суб'єктів, принципи, методи, форми їх діяльності, а також механізми контролю та нагляду [3, с. 181].

Зазначене визначення дає змогу поширити категорію публічного адміністрування на діяльність органів адвокатського самоврядування, адже їх функціонування також відбувається в межах адміністративно-правової регламентації, має владно-організаційний характер і спрямоване на впорядкування професійної сфери, що має публічне значення.

Європейські стандарти діяльності адвокатури також підтверджують інституційне значення самоврядування. Хартія основних принципів європейської правничої професії ССВЕ визначає саморегулювання як гарантію незалежності адвокатів та передумову забезпечення довіри суспільства до правничої діяльності [4]. У цьому документі підкреслюється, що організація професії через самоврядні інституції спрямована на захист як інтересів адвокатів, так і прав осіб, які звертаються по правничу допомогу. Отже, самоврядування розглядається як механізм поєднання професійної автономії з публічною відповідальністю.

З урахуванням наведених положень адвокатське самоврядування доцільно розглядати як форму професійного публічного адміністрування, що здійснюється недержавними суб'єктами у сфері публічно значущої діяльності. Йдеться про специфічний тип управлінської діяльності, який має владно-організаційний зміст, процедурну впорядкованість та орієнтацію на забезпечення публічного інтересу, але реалізується поза межами класичної системи органів державної влади. Така модель поєднує автономію професії з публічно-правовими гарантіями законності, пропорційності та судового контролю.

Професійне публічне адміністрування у сфері адвокатури проявляється за допомогою нормативної діяльності органів самоврядування, прийняття організаційних рішень, здійснення дисциплінарних процедур, ведення реєстрів, організації підвищення кваліфікації та формування професійних стандартів. Сукупність наведених вищеповноважень свідчить про наявність управлінського впливу, спрямованого не лише на внутрішню організацію професії, а й на забезпечення реалізації публічного інтересу у сфері правосуддя, що надає діяльності самоврядних органів виразного адміністративно-правового характеру.

Функціональний аспект діяльності органів адвокатського самоврядування в системі публічного управління розкривається у праці У. Бек, яка підкреслює їхню роль у створенні оптимальних умов для безперешкодної комунікації суб'єктів адвокатської діяльності між собою, з органами публічної влади, суспільством та міжнародним середовищем. Дослідниця виокремлює дві головні форми реалізації забезпечувальної функції: представницьку, а саме представництво спільних інтересів адвокатів, та комунікативну, що полягає у створенні умов для вільного обміну інформацією між суб'єктами адвокатської діяльності та іншими учасниками суспільних відносин [5, с. 122].

Такий підхід дає змогу розглядати органи адвокатського самоврядування не лише як регуляторів професійної сфери, а й як інституції, що забезпечують належне функціонування професійного середовища через формування високопрофесійного, етично відповідального адвокатського корпусу, визначення стандартів адвокатської діяльності, здійснення захисної та забезпечувальної функцій. Реалізація зазначених функцій потребує надання органам самоврядування відповідних повноважень, частина яких має делегований державою характер.

Водночас особливість адвокатського самоврядування полягає в тому, що його владні повноваження реалізуються в межах професійної спільноти, що дає підстави говорити про децентралізовану модель публічного управління. У цій моделі держава делегує частину функцій із регулювання професії самоврядним інституціям, зберігаючи механізми судового контролю за законністю їхніх рішень.

Важливою ознакою розгляду адвокатського самоврядування як форми професійного публічного адміністрування є делегований характер його повноважень. Держава, визнаючи суспільну значущість адвокатської діяльності, передає частину регулятивних і контрольних функцій самоврядним інституціям, зберігаючи за собою механізми судового контролю за законністю їхніх рішень. Така модель забезпечує баланс між професійною автономією та вимогами публічної відповідальності, запобігаючи надмірному втручання держави в діяльність адвокатури та водночас гарантує дотримання принципів верховенства права. Саме ця конструкція, на нашу думку, свідчить про інституціоналізацію адвокатського самоврядування як складової сучасної системи публічного адміністрування, що функціонує в межах правової держави.

Отже, адвокатське самоврядування постає як інституційна форма реалізації публічного інтересу у сфері правосуддя, що функціонує на засадах професійної автономії та адміністративно-правової процедурності. Розгляд адвокатського самоврядування крізь призму професійного публічного адміністрування дає змогу пояснити поєднання недержавної природи суб'єкта з публічно-правовим характером управлінських повноважень та визначити місце адвокатського самоврядування в системі сучасного адміністративного права.

Список використаних джерел

1. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2017. 487 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/65802a57-1978-4ab9-92d0-26061e0d9d42>.
2. Гвоздй В. А. Адміністративно-правовий статус органів адвокатського самоврядування : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2020. 288 с.
3. Біхар М. М. Адміністративне право — юридична основа публічного адміністрування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 66. С. 178—182. DOI:10.24144/2307-3322.2021.66.48.
4. Charter of Core Principles of the European Legal Profession and Code of Conduct for European Lawyers / Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE). Brussels, 2020. URL: <https://www.ccbe.eu>.
5. Бек У. П. Органи адвокатського самоврядування в системі органів публічного управління: поняття та функції. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2021. № 68. С. 118—123. DOI 10.24144/2307-3322.2021.68.19.